

Jan Gurba

Nieznany miecz brązowy z Muzeum PTTK w Puławach

Une épée en bronze de provenance inconnue au Musée de la Société Polonaise du Tourisme à Puławy

W zbiorach Muzeum Regionalnego PTTK w Puławach (woj. lubelskie) znajduje się miecz brązowy oznaczony jako „mieczyk z początków naszej ery“, pochodzący z byłych zbiorów Marcina Klemensowskiego¹ z Celejowa w pow. puławskim.

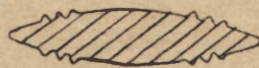
Miecz niestety nie posiada metryki, więc miejsce znalezienia go nie jest znane², jednak jako ciekawy przykład przedmiotu importowanego na nasze ziemie z terenu dzisiejszych Węgier zasługuje na baczniejszą uwagę. Publikowanie znajdujących się w zbiorach muzealnych zabytków niepewnego pochodzenia, i przeto pozbawionych w dużym stopniu wartości naukowej, ma mimo wszystko duże znaczenie dla dalszych badań typologicznych, ponieważ dostarcza nowych analogii. W niniejszym konkretnym przypadku jest to skromny przyczynek do poznania związków między naszymi ziemiami i terenem dzisiejszych Węgier w epoce brązu.

Opis. Miecz brązowy (ryc. 2), dobrze zachowany, ze sztabą (korzeniem) do rękojeści. Długość miecza wynosi 60 cm, długość samej klingi do trapezowatej płytki — 50 cm, długość korzenia rękojeści 6,5 cm, a szerokość jego 2 cm, szerokość trapezowatej płytki 4,5 cm, szerokość główki 3—3,5 cm, grubość korzenia rękojeści 0,8—1 cm, grubość klingi 0,6—0,7 cm. Równolegle do obu ostrzy biegną dwa pasma utworzone przez zewnątrz podwójne, a od środka potrójne ryte żłobki. U końca klingi znajduje się jeszcze jeden żłobek wzdłuż ostrzy. Korzeń

rękojeści posiadał prawdopodobnie cztery otwory na nity, które obecnie są przerwane parami. Na płytce znajdowały się po dwa takie otwory po obu jej stronach. Cała rączka podgięta lekko ku górze. Klinga ku dołowi nieco rozszerzona, w przekroju soczewkowata. Sam koniec ostrza ułamany, krawędzie lekko zaszczerbione. Szlachetna zielona patyna odskrobana w kilku miejscach.

Opisany miecz należący do typu mieczy ze sztabą do rękojeści najbliższe analogie posiada w mieczu z miejscowości Założce³, pow. Brody (ZSRR), oraz w egzemplarzu pochodzącym z nieznanej miejscowości z terenu dorzecza górnego Dniestru⁴. Oba do 1939 r. znajdowały się w zbiorach Muzeum im. Lubomirskich we Lwowie.

Rozpatrzyć należy, czy opublikowany przez W. Antoniewicza⁵ w 1919 r. miecz „z Założiec“ jest rzeczywiście opisanym przez K. Żurowskie-

Ryc. 1. Założce, pow. Brody (ZSRR). Przekrój przez głownię miecza brązowego, ok. 7/16 w. n. Wg W. Antoniewicza.

¹ Kolekcjoner, działający około połowy XIX w., gromadził książki, dokumenty historyczne i inne zabytki (wiadomość uzyskano od mgra Z. Nowakowskiego z Puław).

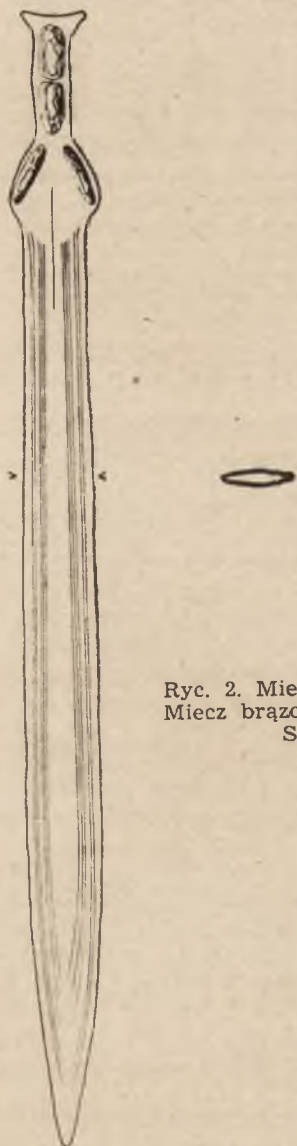
² M. Klemensowski zbierał zabytki niekoniecznie z najbliższego terenu, więc nie ma pewności, czy miecz opisany niżej pochodzi z terenu Lubelszczyzny.

³ W. Antoniewicz, *Miecze brązowe znalezione w b. Galicji*, „Przegląd Archeologiczny“, t. 1: 1919, z. 1—2, s. 31. ryc. 3; Z. Podkowińska, *Miecze brązowe z Wojciechowiec w pow. jędrzejowskim w woj. kieleckim*, „Światowit“, t. 15: 1932, [1933], s. 159, ryc. 49.

⁴ L. Kozłowski, *Zarys pradziejów Polski południowo-wschodniej*, Lwów 1939, s. 111, 113, tabl. XV, 4; K. Żurowski, *Zabytki brązowe z młodziej epoki brązu i wczesnego okresu żelaza z dorzecza górnego Dniestru*, „Przegl. Archeol.“, t. 8, R. 25: 1949 z. 2, s. 176. 187, tabl. XXXII, 4.

⁵ Antoniewicz, l. c.

go⁶. Podane przez obu autorów opisy w zasadzie się zgadzają (różna ilość otworów na nity w ko-

Ryc. 2. Miejscowość nieznana.
Miecz brązowy, 1/6 w. n. Rys.
S. Gurba.

rzeniu rękojeści ze względu na zachowany stan nie jest rzeczą zasadniczą). Najważniejszą róż-

nicą jest ornament publikowanych mieczy. W. Antoniewicz bowiem pisze: „... równoległe do obu ostrzy ciągną się trzy pręgi w y p u k ł e [podkreślenie moje — J. G.] od podstawy płytki trapezowatej aż do końca miecza“ (ryc. 2). K. Żurowski zaś: „wzdłuż krawędzi klingi biegną potrójne równoległe ż ł o b k i“ [podkreślenie moje — J. G.].

Miecze tego typu pochodzące z III⁷ lub z początków IV⁸ okresu epoki brązu znalezione w Karpatach i na terenach przyległych (obszar byłej Galicji) mimo prób powiązania ich z północnym zachodem⁹ mają charakter mieczy węgierskich. O węgierskim ich pochodzeniu świadczy poza analogicznymi znaleziskami samo rozmieszczenie stanowisk¹⁰, a zasięg występowania obu grup (węgierskiej i północno-zachodniej) nie tylko się nie zazębia, ale nawet się nie łączy. Do opisanego wyżej egzemplarza podobny jest miecz z Hajdu-Böszörmény na Węgrzech¹¹.

W zakończeniu należy stwierdzić, że w pracach omawiających epokę brązu sprawy importu — szczególnie ważnego „faktu kulturowego, który przenika w określonych warunkach historycznych do danego społeczeństwa“¹² — przeważnie traktowane są marginalnie i dlatego też wymagają szczegółowego opracowania.

⁶ Żurowski, l. c.

⁷ Antoniewicz, op. cit., s. 31; Podkowińska, op. cit., s. 158, 159.

⁸ Żurowski, op. cit., s. 187.

⁹ J. Kostrzewski, *Od mezolitu do okresu wędrowek ludów*, [w:] *Prehistoria ziem polskich*, Kraków 1939—1948, s. 226. Miecz z Burkanowa (por. cytowaną wyżej literaturę) ma raczej, tak jak inne zaletki podane na s. 225, 226, charakter „rumuńsko-węgierski“.

¹⁰ Antoniewicz, op. cit., ryc. 13 na s. 41; A. Żaki, *Początki rozwoju kultury łużyckiej w dorzeczu górnej Wisły*, „Annales UMCS“, sect. F, vol. III, 1948 [1950], s. 90.

¹¹ Cytuję za Podkowińską, l. c.

¹² K. Majewski, *Problematyka badań nad importami rzymskimi na ziemiach Polski*, „Archeologia“, t. 3: 1949 [1952], s. 211.

Une épée en bronze de provenance inconnue au Musée de la Société Polonaise du Tourisme à Puławy

Résumé

Parmi les collections du Musée Régional de Puławy se trouve une épée en bronze dont le lieu de trouvaille reste inconnu. Cette épée du type hongrois est datée à la IIIe ou au début

de la IVe période de l'âge du bronze. Les spécimens de ce genre sont connus des régions de la Pologne méridionale.